

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ПОЗАШКІЛЬНОГО ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. Стаття присвячена проблемі розвитку особистості в умовах дистанційного навчально-виховного процесу закладів позашкільної освіти. У статті висвітлюються дидактичні шляхи щодо забезпечення оптимізації педагогічної взаємодії між керівником гуртків та учнями. Акцентується на актуальних для умов сьогодення засобах впливу на творчий розвиток учнівської молоді в дистанційних умовах.

Ключові слова: *дистанційні гурткові заняття, освітньо-виховний процес, позашкільля, творчий розвиток, учнівська молодь.*

Вступ. Перш за все варто зазначити, що сучасні непередбачувані глобальні соціально-політичні зміни, а також стрімкий технологічний розвиток суспільства призводять до необхідності пристосувань, змін та модернізації всієї системи освіти. Це стосується і позашкільного навчально-виховного процесу. Освіта та виховання як найважливіші умови соціалізації та творчого розвитку особистості все більше реформуються завдяки структурним змінам в суспільстві. І одноразово отримані знання у межах традиційної освіти можуть швидко застарівати.

Саме тому, значно розширюючи можливості і коло в наданні освітніх послуг, а також допомагаючи системою гнучкої безперервної освіти, пластичних в просторовому та часовому вимірах графіків проведення занять та спілкування між педагогами та учнями, на допомогу приходить дистанційна освіта [1].

Варто зазначити, що дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь-який зручний час [3]. Зрозуміло, що у сфері позашкільля дистанційну освіту можна вважати комплексом навчально-виховних занять із учнівською молоддю через технічні засоби зв'язку, завдяки яким можна отримати контакт з вихованцями на відстані. Наголосимо, в умовах сьогодення є надзвичайно важливим пошук шляхів ефективної взаємодії між керівником та гуртківцями з метою навчання, виховання, а також творчого розвитку підростаючої особистості.

Цілком зрозуміло, що найбільш сприятливі умови для розвитку дитячої творчості різного напрямку (естетичної, технічної, наукової та ін.) є в закладах позашкільної освіти. Адже метою таких закладів є забезпечення потреб дитини у творчій самореалізації, створення умов для організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей й обдарувань

підростаючої особистості [6].

Важливість та актуальність проблеми творчого розвитку особистості в закладах позашкільної освіти викликає зацікавленість у дослідників. Проблемам виховання в умовах позашкільних закладів та розвитку дитячої творчості в них присвятили роботи А. Амонашвілі, Л. Виготський, Л. Ковбасенко, Н. Крупська, Г. Пустовіт, Т. Сущенко, Т. Шацький Т. Цвірова [7] та ін. Однак, у даних дослідників проблема творчого розвитку учнівської молоді в умовах дистанційного позашкільного освітньо-виховного процесу не набувала свого розвитку та вирішення.

Тому **метою даної статті** є визначення шляхів ефективного творчого розвитку учнівської молоді в умовах сучасного дистанційного позашкільного освітньо-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу. Згідно з національною доктриною розвитку освіти, позашкільні навчально-виховні заклади функціонують для ефективного забезпечення дітей та юнацтва додатковою освітою, спрямованою не лише на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами та організації змістовного дозвілля, але й забезпечити потреби особистості у творчій самореалізації та вільному виборі характеру творчої діяльності, а також стимулювати гуртківців до активного прояву творчих здібностей [3, 5]. Наші дослідження вказують на те, що вище названа доктрина розвитку освіти може бути сприятливою для реалізації і в сучасних дистанційних умовах педагогічної роботи з дітьми.

Відомо, що в листі МОН ще від 28.08.12 року «Про методичні рекомендації з питань позашкільної освіти» йшлося про те, що позашкільна освіта покликана: «Створювати додаткові умови для самовизначення, саморозвитку, самореалізації особистості, формування моральних якостей у дітей та підлітків, соціально-громадського досвіду; сприяти професійній орієнтації, розвитку їхніх творчих здібностей» [2]. Отже, саме такі завдання здавна і до теперішнього часу покладає держава на систему позашкільної освіти, як стандартної, так і дистанційної.

Крім того, до провідних завдань дистанційного навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах залишаються: забезпечення безперервності та наступності навчання і виховання та творчого розвитку особистості; гармонійне поєднання інтересів особистості, суспільства, держави у питаннях творчого та інтелектуального розвитку дітей і молоді; спрямування педагогічних технологій, інноваційних процесів на особистість дитини, на розкриття її здібностей, а також на задоволення інтересів і потреб у професійному та творчому самовизначенні через сучасні технологічні мультимедійні засоби зв'язку з ними: відеозв'язки з учнями через програму Zoom, телефонні комунікації з ними, онлайн переписки, почергові надсилання візуальних матеріалів один одному та ін.

Як відомо, усі діти народжуються з певними потенційними завдатками та талантами до певного напрямку творчої діяльності. Тому завдання педагогічних працівників є в тому, щоб побачити ці завдатки і розвивати їх. Зрозуміло, що на перший погляд нам може здаватися, що в дистанційних умовах роботи з учнями це робити важко. Але! Якщо дітей посправжньому стимулювати бути активними в такій взаємопов'язаній діяльності з педагогічним керівником, то буде досягнуто результативності в процесі розвитку творчого потенціалу особистості. В свою чергу, це впливатиме на творчу активність учнівської молоді. Що ж таке творча активність? Згідно досліджень, це особистісне утворення динамічного характеру, що є комплексом інтелектуальних, емоційних, характерологічних властивостей, які дозволяють особистості продуктивно використовувати творчість у будь-якій діяльності, в тому числі й у домашніх умовах дистанційного освітнього середовища. Розвиток творчої активності – процес прогресивних змін у часі і просторі, що відображається у кількісних, якісних і структурних перетвореннях особистості як цілісної системи і полягає в керованому розвитку її творчих здібностей та інтелекту на основі пробудження інтересу до творчої діяльності, оволодіння методами творчого здобуття знань, формуванням індивідуального стилю творчої поведінки [2].

В умовах наполегливої, осучасненої, різнобічної, систематичної взаємодії педагогічного керівника з гуртківцями в умовах дистанційної позашкільної діяльності дитина зможе не просто відтворити те, що засвоює через інноваційні технології, а, завдяки своїй унікальності і неповторності, вона зможе розвивати, доповнювати знання та навички, вдосконалювати їх. Саме в цьому полягає закон творчої поведінки і методики дистанційного позашкільного педагогічного процесу, яка будується на обов'язковому заохоченні різнобічного творчого самовиявлення школярів, багатстві вражень, створенні оптимальних особистісних стосунків, котрі є джерелом продуктивної творчої діяльності дитячої спільності. Тому принципове значення має розгляд дистанційного позашкільного педагогічного процесу як цілісної системи безперервної модернізованої освіти, формування її у специфічних умовах життєдіяльності – у сфері віртуального дозвілля.

Завдяки компетентнісно-сформованому дистанційному середовищі педагогічні сфери позашкільля можуть мати яскраво виражену специфіку впливу на особистість дитини. Передусім, це добровільність і право вибору занять, різноманітність і альтернативність спілкування, а також диференційованість дітей за інтересами та захопленнями.

Виховний потенціал позашкільного закладу, в тому числі і в дистанційних умовах, зумовлений такими факторами і обставинами:

- відносини, які найкращим чином залучають кожную дитину до активної перетворюючої діяльності;

- гарантія та забезпечення можливості практичного здійснення розвитку творчих інтересів і здібностей;
- вільний вибір видів діяльності;
- наявність інноваційних технологій виховання всебічно й гармонійно розвиненої особистості,
- створення такого типу відносин, за якими сама особистість прагне максимальної реалізації сил і здібностей.

При цьому головною метою позашкільних закладів в дистанційних умовах має бути забезпечення потреб у творчій самореалізації, здобуття додаткових знань, умінь та навичок за інтересами та вибором.

Згідно сучасних освітніх завдань [4, 6], у позашкільній навчально-виховній роботі є поширеними масові, групові та індивідуальні форми для виховання та розвитку учнівської молоді.

Якщо за певних обставин в сучасних соціальних умовах немає можливості робити реальні масові зустрічі та змагання з дітьми, то можна, наприклад, створити в інтернеті сайт для позашкілля. Завантажити туди віртуальний квест, чи онлайн змагання та розіслати різним школам для учнів запрошення на участь в онлайн квесті. І навіть можна зробити нагородження електронними грамотами, кубками тощо.

Крім того, можна зробити відеозаписи цікавих лекцій про досягнення науки і техніки; можна через відеоконференцію програми Zoom робити зустрічі з діячами науки, техніки, мистецтва. Також фото- й відеовиставки дитячої творчості, олімпіади, конкурси та ін.

Відносно групових форм дистанційної навчально-виховної та творчо-розвиваючої роботи з гуртківцями, то можна зосереджувати учнів на спільних онлайн бесідах з використанням методів мозкового штурму та з задаванням питань і завдань творчого характеру. Наприклад, представникам гуртка «Юні квітикарі» до теми «Квітник моєї мрії» можна було б дати творче конкурсне завдання такого характеру: розділити учнівську молодь на групи по 2-3 особи. І щоб учні, комунікуючи між собою через телефонний та інтернетний зв'язок завдяки медіа програмам на смартфонах, узагальнили у групових судженнях і склали візуальний проект чи схему бажаної клумби. А потім від імені кожної з груп скинути свої проекти в загальну групу й пояснили, чому саме ті чи інші квіти вони, як юні дизайнери-квітикарі, хотіли би на ній висадити. І, таким чином, в кожній з групи буде мотивація, оскільки завдання конкурсне. Крім того, учні будуть вчитися проявляти і узгоджувати свої творчі можливості в мікрогрупах. І, крім того, їхні напрацювання зможуть побачити й представники інших мікрогруп в загальній групі.

Індивідуальні форми дистанційної роботи можуть передбачати великий спектр

творчої діяльності. До прикладу, якщо діти записані до гуртка «Юні зоологи», то можна дати завдання проведення наукового спостереження за поведінкою акваріумних рибок, також комах чи звірів, які зберігаються в домашніх тераріумах. «Юним садівникам», «Юним друзям природи» можна було б дати індивідуальне науково-експериментальне завдання такого характеру: зробити висадку певного виду трав'янистих рослин (квасолі, сої, кукурудзи та ін.) в різних у відношенні до доступу світла, тепла й вологи експериментальних умовах. І спостерігати за проростанням, регулярно фіксувати візуальні зміни й робити узагальнення.

Зазначимо, якщо більшість вихованців, що займаються в гуртку є школярами молодшого віку, то ефективність роботи щодо розвитку творчих здібностей саме в молодших школярів залежить від дотримання ряду умов. Передусім, завдання, які пропонуються їм повинні бути спрямовані не лише на відпрацювання правила або алгоритму, а містити і такі компоненти, які вимагають здогадки, нестандартного підходу, творчого мислення тощо. З цією метою бажано запропонувати дітям завдання, котрі мають декілька рівноцінних і загальноприйнятих вирішень. Виконуючи такі завдання, дитина має можливість переконатися, що їх розв'язання в ряді випадків може мати кілька варіантів. Отже, виконання такого роду завдань дозволить розвивати творчий підхід, самостійно приймати рішення у використанні того або іншого прийому чи засобу. Тобто у школярів поступово виробляється творчий стиль діяльності, здійснюється розвиток уяви та здатності втілювати свої задуми в реальність [4].

Підкреслимо, найбільша роль тут відводиться педагогічним керівникам. Навчально-виховний процес у дистанційних умовах слід насичувати такою творчою діяльністю, яка б сприяла повному задоволенню і розвитку пізнавальних можливостей молодших школярів, надавала їм максимальну свободу для творчого просування, пробуджувала прагнення цікаво різносторонньо провести дозвілля в домашніх умовах. Тобто має передбачуватись органічне поєднання нашої професійної діяльності з творчими намірами і діями дітей в єдиному пізнавально-творчому процесі.

Переживання успіху, в той же час, викликатиме позитивне ставлення до творчої діяльності, сприятиме набуттю певного життєвого досвіду, навичок самостійної діяльності і поведінки, більш чіткого усвідомлення загальної і часткової цілі. Внаслідок цього з'являтиметься свідоме прагнення до самоосвіти, самовдосконалення, самоаналізу, набуття відповідних вмінь та навичок щодо творчого розв'язання проблем. Захочеться не зупинятися на півдорозі, тобто поступово здійснюватиметься становлення тих властивостей і якостей, які є складовими творчих здібностей особистості [2].

У роботі з дітьми молодшого шкільного віку особливого значення варто надавати грі, щоб дитяче дозвілля заповнювалося різними цікавими й змістовними іграми. При цьому

виховну діяльність слід спрямовувати на створення в молодого покоління яскравих вражень і переживань та на розвиток дитячої творчості.

Зазначимо, форми організації дистанційної позашкільної роботи з дітьми середнього шкільного віку (5-8-мі класи) будуть вже іншими. Їм уже варто пропонувати прослухати нескладну аудіо- чи відеолекцію; в онлайн бесіді можна було б обговорити цю лекцію, обговорити прочитану електронну книгу, провести тематичний вечір із фотозвітами в соціальних мережах на будь-яку доступну тематику тощо. Велику увагу варто приділяти спілкуванню в роботі з учнями 5-8х класів. Тому що саме вони потребують чуйного ставлення, особливого підходу в зв'язку з особливостями свого підліткового віку.

Варто зауважити, розвиток творчої активності дітей старшого шкільного віку переходить у процеси вищого рівня – пошукової, дослідницької та експериментальної роботи. Вони будуть ефективним, якщо така робота здійснюється у тісній взаємодії школи та позашкільних навчальних закладів. Це співробітництво обопільно корисне: практична творча діяльність, яку здійснює особистість у гуртку, творчому об'єднанні позашкільного навчального закладу стимулює її пізнавальну та творчу активність і вимагає наявності теоретичних знань, здобутих під час навчання у школі; загальноосвітня школа зацікавлена у найширшому використанні теоретичних знань у практичній діяльності, на основі якої діти переконуються у їх істинності, і що сприяє їх інтелектуальним та творчим здобуткам [2].

Робота зі старшокласниками в умовах дистанційного роботи гуртків все рівно має була спрямована на їхню профорієнтацію, отримання будь-якої допрофесійної підготовки. Крім розвитку творчих здібностей старшокласників, потрібно організовувати роботу щодо вибору професії: розповідати про різні професії, допомагати визначитися. Таким чином, через правильну організацію дозвілля педагоги мають намагатися підняти культурний рівень дітей, спрямувати дитячу активність, творчість на опанування «основ наук», зміцнення свідомої дисципліни.

Висновки. Узагальнюючи результати досліджень, хочеться акцентувати на тому, що в позашкільних закладах освіти створені найбільш сприятливі умови щодо розвитку творчого потенціалу учнівської й студентської молоді, їх задатків та здібностей. За умов компетентнісного підходу, систематичності, наполегливості й винахідливості педагогічних працівників цей потенціал можна не втратити і в дистанційному режимі взаємодії з гуртківцями. Адже, в даному випадку на допомогу сучасному педагогу приходять цілий комплекс інноваційних технологій навчання, виховання й творчого розвитку особистості.

Тому, в умовах дистанційного позашкільного освітньо-виховного процесу творчий розвиток дитини, вияв її активності у великій мірі буде залежати від створених сприятливих умов, різносторонніх інноваційних засобів та методів, а також винахідливості в використанні

різних форм організації позашкільної роботи й умілого педагогічного керівництва нею.

Крім того, педагогічному працівнику слід пам'ятати, що забезпечення психологічного комфорту, атмосфери доброзичливості, співпраці, ситуації успіху, створення умов для задоволення потреб дитини і розвитку творчої активності підростаючої особистості було і залишається одним із основних завдань під час дистанційного режиму педагогічної діяльності позашкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відкрита та дистанційна освіта: від теорії до практики: зб. матер. III Всеукр. електронної наук.-практ. конф., 27 вересня 2018 р. [ред. кол. Л. Л. Ляхоцька (голов. Ред.), С. П. Касьян, С. В. Антощук, Т. І. Сябрук]. Ктїв : ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2018. С. 5.

2. Глушко В. І. Розвиток творчої особистості в умовах позашкільної освіти. URL: http://irshavarbd.t.ucoz.ru/publ/statti/rozvitok_tvorchoji_osobistosti_v_umovakh_pozashkilnoji_osviti /1-1-0-41 (дата звернення: 19.04.2020).

3. Дистанційна освіта. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita> (дата звернення: 15.04.2020).

4. Педагогіка. Позашкільні навчально-виховні заклади. URL: https://pidruchniki.com/1199030235044/pedagogika/pozashkilni_navchalno-vihovni_zakladi (дата звернення: 16.04.2020).

5. Положення про позашкільний навчально-виховний заклад. Законодавство України про середню освіту : Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1999. № 9.

6. Про позашкільну освіту : Закон України. Освіта України. 2000. № 31. 16 с. Документ 1841-III, попередня редакція. Редакція Закону від 01.01.2016, підстава 928-VI.

7. Цвірова Т. Д., Київський національний торговельно-економічний університет. Розвиток дитячої творчості в умовах позашкільного закладу: сторінки історії та сучасність. Науковий вісник Донбасу. 2010 .